

Jól értjük az isteni szót?

Horváth
Orsolya

A kockázatvállalás mint az ige értésének alapfeltétele

Mindannyian tanúi vagyunk annak, hogy a Szentírással ugyanúgy vissza lehet élni, mint bármilyen más szellemi alkotással. Attól, hogy az Írás szent, még nincsenek beleépítve olyan védelmi elemek, amelyek meggátolnák azt, hogy vissza lehessen élni vele. A Szentírás attól szent, hogy maga Isten a végső szerzője, de ez a Szerző megengedi, hogy az ember szabadon éljen vagy visszaéljen szavával. Így aztán az igét is fel lehet használni arra, hogy általa saját meglévő beidegződéseinket, rossz szokásainkat, hadd mondjam, bűneinket vagy önös céljainkat igazoljuk.

A Szentírás azáltal, hogy önmagunk igazolásának eszköze lehet, különösen veszélyes fegyverré is válhat, mert ekkor Isten nevével és szentségével legitimáljuk a bűnt, az istentelenséget. Hadd jegyezzem meg: nem véletlen, hogy a kereszténység olyan ellenszenves sokak szemében, hiszen a Szentírás által legitimálni akart bűnök a Krisztust még nem ismerők előtt is utálatosak, hiszen a józan lelkiismeret számukra is felmutatja, mi a bűn.

Most talán mi, akik Krisztus-hívók vagyunk, székünkön nyugodtan hátradőlve követjük ezeket a gondolatokat. Talán úgy vélekedünk, bizony, hogy vannak, akik visszaélnék a Szentírással, de én nem tartozom közéjük, engem mindez személyesen nem érint, csupán egy gondolati kaland. Érdemes azonban tudatosítani magunkban azt, hogy a Szentírással való visszaélés kérdése végső soron mindannyiunkat közelről érint, mert nem csak akaratlagosan, tudatosan válhat öngazolásunk eszközévé a Biblia. Ezért kell kutatnunk az ige értésének a feltételeit vagy más szavakkal: az igével való élés feltételeit. Hiszen akik visszaélnék az igével, ők is úgy gondolják, hogy értik a Szentírás üzenetét.

Hogyan kerülhető el tehát, hogy félreértsük Isten írott kinyilatkoztatását? Vagy pozitívan feltéve a kérdést: hogyan érhetjük el, hogy valóban magát az isteni szót értsem, és ne pusztán természetes önmagammat erősítsem meg általa? Van-e útmutatás erre magában a Szentírásban? A Biblia szól az igével való visszaélésről. Gondoljunk csak a farizeusok többségének a gyakorlatára.¹

Különös lenne azonban, ha a Szentírás nem szólna egyúttal arról is, hogyan kerülhető el ez a veszély. Külön hangsúlyoznom kell, hogy az ige nem módszert ad, hanem útmutatást. Bár nagyon szeretnénk, ha lenne egy világos, néhány pontban rögzíthető módszerünk, amelyet minden további nélkül alkalmazhatnánk és aztán persze ellenőrizhetnénk is, így gyorsan megoldhatnánk a fent jelzett problémákat, ilyen módszer azonban nincs és nem is lehetséges. A szóban forgó dolog természetéhez tartozik az, hogy nem foglalható össze definíciókban és szabályokban, csupán útmutatást kaphatunk, amelyet szemlélés által nyerhetünk el. De a Szentírás nem hagy minket tanácstalanságban. Nem rajta kívül kell keresnünk, hanem az értés elveit maga a Biblia tárja fel számunkra.

A kockázatvállalásról, illetve kockáztatásról egyetlen helyen szól a Szentírás konkrétan, mégpedig Pál apos-

¹ Vö. Jak 1,22–25; 2Pt 3,16; Lk 18,9–14 stb.

tol Filippieknek írt levelében: „Mert a Krisztus dolgáért jutott majdnem halálra [Epafroditosz], kockára téve [parabuleuomai] életét, hogy kárpótoljon engem azért, hogy nekem tett szolgálatotoknál ti nem voltatok jelen.” (Fil 2,30)²

Ebben az esetben a konkrét fizikai élet kockáztatásáról van szó, hiszen Epafroditosznak még a tulajdon élete sem volt drága, ezt is kész volt elveszíteni, hogy szolgálja az evangélium ügyét. Hogyan kapcsolódik ez egyáltalán az igeértéshez?

Hogy az összefüggés az igeértés és a kockázatvállalás között kirajzolódjon előttünk, vegyünk szemügyre egy jól ismert történetet: a gazdag ifjú találkozását Jézussal. Ezt a találkozást most úgy fogjuk fel, mint amelyen szemléltetővé válik az ember viszonyulása az isteni szóhoz.

„És mikor útnak indult, hozzá futva egy ember és letérdelve előtte, kérdezte őt: Jó Mester, mit cselekedjem, hogy az örök életet elnyerhessem? Jézus pedig mondta neki: Miért mondasz engem jónak? Senki sem jó, csak egy, az Isten. A parancsolatokat tudod: Ne paráználkodjál, ne ölj, ne lopj, hamis tanúbizonyyságot ne tégy, kárt ne tégy, tiszteld atyádat és anyádat. Ő pedig felelve mondta neki: Mester, mindezeket megtartottam ifjúságomtól fogva. [Mi fogatkozás van még bennem?; Mt 19,20b] Jézus pedig rátekintve, megkedvelte őt, és mondta neki: Egy fogatkozásod van; eredj el, add el minden vagyonedat, és add a szegényeknek, és kincsed lesz a mennyben; és gyere, kövess engem, felvéve a keresztet. Ő pedig elszomorodva e beszéden, elment búsán, mert sok jószága volt.” (Mk 10,17–22)³

A történetben szereplő fiatalember azzal a kérdéssel fordul Jézushoz, hogy mi szükséges ahhoz, hogy elnyerje az örök életet. Nem véletlenül találkozik Jézussal, ő az, aki kezdeményezi a találkozást, és Jézushoz jutva kérdez. Bár Jézust jó mesternek nevezi, amivel elárulja hitének még meg nem születését, mégis azt olvassuk: futva közeledett – azaz egyáltalán nem volt közömbös számára a tervezett beszélgetés a mesterrel. Mintha sietve, minél előbb, belső nyugtalanság által tüzelve akarna Jézus elé jutni. Amikor végre odaér, letérdel előtte. Ebből a jelentőségteles mozzanatból tudhatjuk, hogy Jézushoz fordulása nem valamiféle próbára tevés, netán provokáció volt, hanem belülről égető kérdése kiáltott válasz, enyhülés után.

A történet szemügyre vételében már ezen a ponton érdemes megállni, hiszen a fiatalember hozzáállása korántsem kézenfekvő. Mások például így fordultak Jézushoz: „Szabad-e nekünk adót fizetnünk a császárnak, vagy nem?” (Lk 20,22) Ugyan mindkét esetben kérdés hangzik el, de – mint láthatjuk – a kérdések nagyon különbözőek lehetnek. Míg a gazdag ifjú esetében egy nyitott kérdést hallunk, amely valóban választ vár, addig az utóbbi esetben a kérdés zárt, hiszen valójában nem választ vár, hanem provokálni akar. Az isteni szóhoz fordulásban csak akkor van esélye a kérdezőnek az értésre, ha nyitott kérdéssel fordul a szó felé, ha képesen szólva, futva és térdelve kérdez, akár hitetlenül is.

Jézus félre nem érthető módon felel az ifjú kérdésére.⁴ Aki minden biztonnal megnyugvással veszi tudomásul, hogy Jézus semmi újat, semmi váratlant nem mond, szinte halljuk megkönnyebbült sóháját, amikor ezt mondja Jézusnak: mindezeket eddig is megtartottam. Amit Jézustól hall, az az eddigi gyakorlatát igazolja vissza.

² A bibliai részleteket Károlyi fordításában, a mai magyar nyelvhez igazított helyesírással közöljük.

³ Mivel a szóban forgó történet a szinoptikus evangéliumok mindegyikénél előfordul, ezért a Márk által adott leírást a Máténál és Lukácsnál szereplővel összevetve, adott esetben kiegészítve vesszük górcső alá. Ugyanannak a történetnek a három leírására úgy tekintünk, mintha három írásvetítő fólián ugyanaz az esemény került volna rögzítésre, csak éppen apróbb eltérésekkel, hiszen mindhárom fóliát más-más rajzolta meg. A rajzolatok azonban nem mondanak ellent egymásnak: úgy látjuk legteljesebben az eseményt magát, ha a három fóliát egymásra csúsztatjuk, hogy így egy rajzolatot adjanak ki.

⁴ A 18. vers magyarázatára nem térek ki az elemzésben, bár a történetben központi jelentősége van: Jézus már itt rá akarja vezetni az ifjút arra, hogy nem csupán egy mesterrel beszél.

Mégis előkerül még egy kérdés:⁵ van-e még bennem valamilyen fogyatkozás? Ez is nyitott kérdés, amelyre kimondható a válasz. Elmehetett volna az ifjú közvetlenül azután is, hogy nyugtázta: a Jézus által megszabott feltételeknek megfelel, azaz a jézusi szó megerősíti, igazolja őt. De valamiért nem ment el, hanem tovább kérdezett. És ehhez bátorság kellett, hogy kérdésével mélyebbre merészkedjen. Hadd mondjam: ezzel a kérdéssel óriási kockázatot vállalt a fiatalember, amely már-már érthetetlen számunkra. Szabad utat nyitott a jézusi szónak.

Érdeemes felfigyelnünk arra, hogy Jézus válaszai annak függvényében mélyülnek el, ahogyan a kérdések⁶ egyre mélyebbre bocsátkoznak. Az ígéret második sajátossága került most szemünk elé: az ígéhez közeledő kérdéseink mélységén, illetve bátorságán múlik az isteni kijelentés mélysége is.

Ezt a kockázatvállalást, amely az ifjú kérdésében ölt testet, nevezzük intellektuális vagy részleges kockázatvállalásnak, amely – úgy tűnik – elengedhetetlen feltétele az isteni szó értésének.

Nézzünk erre egy konkrét példát. „*Ahol az Úrnak Lelke, ott a szabadság.*” (2Kor 3,17b) Ennek a mondatnak egyfajta értelmezése így hangzik: semmiféle kényszer nem alkalmazható a Krisztus-hit ürügyén a lelkiismeret dolgában, az ember lelkiismeretében szabad lény, amelyet feltétlenül tiszteletben kell tartani. Ez a mondat valóban alátámasztja a lelkiismereti szabadság védelmét. Ezzel az értelmezéssel aztán a következő történhet. Annyira öszszefonódik magával az eredeti gondolattal,

Bartolomeus Breenberg (1599–1657): Jézus és a gazdag ifjú

⁵ Ezt a kérdést Márk nem jegyzi fel, Máté evangélista leírásában találkozunk vele.

⁶ A Máténál szereplő plusz egy kérdéstől („*Melyeket?*”) eltekintve, amely, úgy tűnik, csupán a pontosítást, a megerősítést szolgálja.

ha mindig együtt szerepelnek, mindig ugyanebben az összefüggésben, hogy az eredeti gondolattal találkozva az már semmi mást nem tud mondani nekem, azonkívül, hogy felidézi a bevett értelmezést. Minden valódi értelmezés megnyit, napvilágra hoz, de egyben elrejt, el is fed. Ebben a konkrét esetben például az értelmezés elfedi előlem a hitben megszülető szabadságnak a gondolatát. A felszabadultságnak azt az üzenetét, amelyről a zsolttáros több helyen így vall: „*Tágas térre tett engem az Úr.*” (Zsolt 118,5) És ki tudja még mennyi aspektus és értelmezési lehetőség húzódik árnyékba előlem a bevett, immár magától értetődővé vált értelmezés miatt.

Az intellektuális kockázatvállalás igénye a megértésre törekvés során átfogó: még meglévő, bevett igeértelmezésekre is vonatkozik, ezt is kockára kell tennem a jézusi szóval való minden egyes találkozásnál. A Szentírás így tanítani tud: egyrészt újjal tud megajándékozni, másrészt meg tudja erősíteni kockára tett gondolataimat, és harmadrészt korrigálni, elvettetni tud, ha kell.

Az intellektuális kockázatvállalás igénye a megértésre törekvés során átfogó: még meglévő, bevett igeértelmezésekre is vonatkozik, ezt is kockára kell tennem a jézusi szóval való minden egyes találkozásnál. A Szentírás így tanítani tud: egyrészt újjal tud megajándékozni, másrészt meg tudja erősíteni kockára tett gondolataimat, és harmadrészt korrigálni, elvettetni tud, ha kell.

A gazdag ifjú és Jézus története „a mester” válaszával folytatódik. Jézus második kijelentése az ifjú számára megdöbbentő, teljességgel váratlan és felforgató. Add el mindenedet, és kövess engem. A jézusi kíváncságot radikális. A fiatalember hallja a szavakat, hiszen ő maga nyitott utat nekik, sőt mintha meg is értené őket – ezt teszi egyértelművé a megszorodása. Megértette, hogy Jézus mit kíván tőle, pontosabban megértette, hogy ez a kíváncságot milyen következményekkel jár a saját életére nézve. Döntés előtt áll: Jézus szavainak enged, vagy vagyona vonzásának. Miután mérlegel, megszületik a döntés ez utóbbi mellett; azt olvassuk, hogy az ifjú elment.

A történet kézenfekvő értelmére maga az evangélista vezet rá bennünket. Az ifjúnak sok jószága volt, azaz gazdag volt, és a pénz szerelme erősebbnek bizonyult az életében a jézusi hívásnál. A történetet átgondolva azonban úgy látszik, hogy az ifjú döntésében végeredményben nem a pénz és a jézusi szó feszült egymásnak. A pénz, a gazdagság végső soron egy bizonyos életformát, életgyakorlatot jelenít meg, amely tetten érhető az ember ruházódásában, táplálkozásában, más emberekhez való viszonyában stb., de a legteljesebben

áthatja a gondolkodást is, azt, ahogyan a világot, benne önmagát, másokat és ahogyan magát Istent szemléli. Amikor a fiatalember élete legsúlyosabb döntése előtt áll, akkor valójában saját egész addigi élete és Jézus szavai között kell döntenie.

A fiatalember becsületes. Tudja, hogy nem képes feladni azt, aki ő maga, amivé önmagát építette az évek során. Megpróbálhatta volna, hogy vagyonát sziklahasadékba rejti, és mintha eladta volna mindenét, Jézus követőjének szegődik. Így bebiztosította volna magát: ha mégsem váltja be a Jézus-követés a hozzá fűzött reményeket, visszatér korábbi életéhez elrejtett vagyona segítségével. Ő ezt meg sem próbálja: nem kerüli meg a döntést, hanem nemet mond Jézus radikális feltételére. Nem tudja kockára tenni egész életét és önmagát.

A jézusi szóval való találkozás során másodszer kerül elő a kockázatvállalás követelménye. Ez a követelmény azonban radikálisabb, mint az előző, ezért az intellektuális kockázatvállalástól eltérően egzisztenciális vagy teljes kockázatvállalásnak nevezem. Míg az intellektuális kockázatvállalás helye a kérdés, addig az egzisztenciális kockázatvállalás a döntésben mutatkozik meg.

Megértette-e ez az ifjú Jézus szavát? Megértette-e ezeknek a szavaknak a valódi üzenetét? Hiszen a gondolatmenetünket motiváló kérdés az volt, mi a feltétele annak, hogy értsem az isteni szót. Minden bizonnyal nem. Amit a fiatalember kétségkívül világosan meglátott, az a jézusi szó következménye saját életére vonatkozóan. De ez még nem jelenti az isteni szó értését. Az ifjú csak akkor értette volna meg Jézust, ha enged a hívásának, és csak az engedéssel tett volna bizonyosságot arról, hogy megértette a jézusi szavak hozzá intézett üzenetét. Engedés és megértés az egyik oldalon, a következmények latolgatása és nem értés a másikon.

A történet fázisai összefoglalóan a következők az ifjú szemszögéből:

- Első kérdés (futva és térdelve feltett kérdés)
„Jó Mester, mit cselekedjem, hogy az örök életet elnyerhessem?”
- A jézusi szó megértése
„Mester, mindezeket megtartottam ifjúságomtól fogva.”
- Második kérdés – intellektuális kockázatvállalás
„Mi fogyatkozás van még bennem?”
- A jézusi szó következményeinek megértése
„ő pedig elszomorodva e beszéden [...], mert sok jószága volt”
- Döntés: elutasítás – az egzisztenciális kockázatvállalás elutasítása
„elment búsan”
- A jézusi szó megértésének elmulasztása.

Az igével, a Szentírással való találkozás Jézussal és az ő szavával való találkozás. Ez a találkozás mindig döntés elé állít. A kérdés pedig végső soron mindig ugyanaz, amelyet az imént a gazdag ifjú esetében szemlélhettünk: hajlandó vagyok-e önmagam és életemet kockára tenni a Jézus szavához fordulásban. Ha ezt elmulasztom, akkor a megértést mulasztom el.⁷

Mit jelent önmagam kockáztatása, az egzisztenciális vagy teljes kockázat vállalása a megértés érdekében? Azt, hogy kockára teszem identitásomat, azt, aki vagyok, vagy akinek gondolom magamat, mindazt, amit tudok, összes beidegződésemet, meggyőződéseimet és gyakorlataimat – egy szóval: kockára teszem az ént és az életét. A kockára tétel nem keresztülhúzást, nem megsemmisítést és nem is pusztulást, rombolást vagy halált jelent. Hanem az erre való készséget. A ragaszkodásom elengedését mindahhoz, ami az enyém, és mindezek megkérdőjelezését. Aztán Jézus szava dönt arról, minnek mi legyen a sorsa, mi marad és izmosodik, és mi kerül szemétre.

Az elmúlt időszakban sokat kutattam a kérdést, van-e, lehet-e garancia arra, hogy valóban értsem Isten élő szavát, hogy megmeneküljek önmagam becsapásától, hogy az Úr meg tudjon óvni az öngazolás sokszor teljesen észrevétlenül burjánzó bűnetől. Úgy találtam, hogy egyedül a teljes kockázatvállalás nyithatja meg az utat a valódi, azaz a Jézus Krisztus által vezetett megértés előtt. És ez az egyedüli garancia arra, hogy valóban Isten szavát értsem.

Az isteni szó nem egy intellektuális kaland. Az isteni szó felforgatja az életem újra és újra. Csak ha ezt engedem, nyílhat meg előttem az isteni szó.

⁷ A fentiekben szemügyre vett történetben a teljes vagy egzisztenciális kockázatvállaláshoz a részleges vagy intellektuális kockázatvállaláson keresztül vezetett az út. Érdemes lenne azonban végiggondolni, hogy vajon az intellektuális kockázatvállalás minden esetben az egzisztenciális kockázatvállalás nélkülözhetetlen előfeltétele-e.

Horváth Orsolya filozófiatörténeti és germanisztikai tanulmányait a Miskolci Egyetemen és az ELTE-n, teológiai tanulmányait a Sola Scriptura Teológiai Főiskolán végezte. 2008-ban szerzett doktori fokozatot az ELTE Filozófiatudományi Doktoriskolájában *Az öneszmélés fenomenológiája* című, Husserl késői filozófiájával foglalkozó értekezésével. 2006-tól a Sola Scriptura Teológiai Főiskola oktatója. Legkedvesebb kutatási témája: hermeneutikai témák az újszövetségi iratokban.

